

Міністерство культури України
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ
імені А. В. НЕЖДАНОВОЇ

БАРДАШЕВСЬКА ЯРОСЛАВА МИКОЛАЇВНА

УДК 7.071.1: 78.087.68: 7.071

ОБРАЗНО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСАДИ
ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА СТЕПУРКА
(НА МАТЕРІАЛІ ХОРІВ A CARPELLA)

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі методики музичного виховання та диригування Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор
СЕРГАНЮК Любов Іванівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, завідувач кафедри
методики музичного виховання та диригування

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
ШАПОВАЛОВА Людмила Володимирівна
Харківський національний університет
імені І. П. Котляревського, завідувач кафедри
інтерпретології та аналізу музики

кандидат мистецтвознавства
МАЙДЕНБЕРГ-ТОДОРОВА Кіра Ісаківна,
Одеська національна музична академія
імені А. В. Нежданової,
доцент кафедри теорії музики та композиції

Захист відбудеться «11» жовтня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.857.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства в Одеській національній музичній академії імені А.В. Нежданової за адресою: 65023, м. Одеса, вул. Новосельського, 63, Мала зала.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, за адресою: 65023, м. Одеса, вул. Новосельського, 63.

Автореферат розіслано «8» вересня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

А. Д. Черноіваненко

Підписано до друку 07.09.2017.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman»
Друк цифровий. Зам. № 132.
Наклад 100 примірників.

Видавець Кушнір Г. М.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія – ІФ № 31 від 26.01.2009р.
76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Шота Руставелі, 1,
тел. 099 700 47 45

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження проблем хорової творчості є важливим завданням у процесі осмислення музичної культури сьогодення. Вона зацікавлює багатством жанрових модифікацій, активним розвитком хорової театралізації або ж можливостями використання інструментальних засобів тощо. Водночас відсутність обмежень у використанні композиторської техніки спричинила небачену досі активність в експериментуванні зі стилістичними, зокрема – сонорно-тембральними засобами та виконавськими складами навіть у сфері традиційно консервативних жанрів. А осмислення мотивів створення музичних текстів, як і висвітлення специфіки їх виконання, сприяє чіткішому осягненню закономірностей подальшого розвитку мистецтва. В цьому контексті істотно зацікавлює творчість Віктора Степурка – однієї з найпомітніших постатей в українській музиці кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ ст., приваблюючи яскраво вираженою індивідуальністю в охопленні духовних і філософських джерел, у формах оперування стилістикою різних епох.

Центральною сферою доробку В. Степурка є хорова творчість, яка охоплює діапазон від мініатюр і циклів хорових п'єс до концерту, ораторії, циклів меси і літургії. Нові мистецькі завдання в цій сфері вирішуються ним на міцному фундаменті творчості 1970-1980-х років, в якій неухильно посилювались чинники духовності й сповідальності, часом виявлялась загострена драматичність і при цьому – витонченість образно-тематичної роботи та індивідуалізація стилістики. Глибинні рівні його хорових композицій увиразнюються в процесі виявлення форм і способів використання чинників української хорової творчості, пісенного фольклору і церковно-співочих традицій, західних музичних джерел різних пластів.

Та за всієї різноманітності присвячених композитору опублікованих матеріалів, серед яких переважають загальні огляди, присвячені особливостям світогляду композитора, фактам виконання його творів статті й інтерв'ю, специфіка хорового стилю системно не вивчена, а література з цієї проблематики надто обмежена. І, оскільки звернення В. Степурка навіть в окремій галузі акапельних композицій яскраво виявляє його творчу індивідуальність та забезпечує можливість більш повного розкриття доробку композитора, потребою провести їх комплексне дослідження мотивується **актуальність** теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене в межах комплексної теми «Хорове мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки», яка розробляється на кафедрі методики музичного виховання та диригування та узгоджена з тематичним планом наукових досліджень Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» на 2013-2018 рр. Тема дослідження затверджена вченою радою Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Протокол № 4 від 26 квітня 2017 р.).

Мета дослідження. Основною метою є аналіз акапельної хорової музики В. Степура в аспекті визначення образно-семантичного потенціалу хорової композиції як цілісної системи.

Завдання дослідження полягають:

- у висвітленні специфіки творчого мислення В. Степура на основі ідейних пріоритетів його світогляду;
- у визначенні проявів семантичних концептів у стилістиці хорових творів та їх онтологічного взаємозв'язку;
- у розкритті змістовних особливостей хорової виразовості у зв'язку з взаємодією із вербальним текстом;
- у виявленні активних зв'язків хорової творчості В. Степура з традиціями і жанрово-стильовими площинами хорової музики різних історичних епох;
- у визначенні жанрово-стильових пріоритетів та концепційних передумов музичного мислення В. Степура.

Об'єкт дослідження – акапельні хорові твори В. Степура.

Предмет дослідження – образно-художні особливості хорових творів В. Степура у зв'язку з базовими концептами української музичної культури.

Матеріалом дослідження є акапельні хорові твори В. Степура, в тому числі – із залученням солуючих інструментів, а також інтерв'ю композитора, які дозволяють осмислити специфіку його світогляду й втілення його в творчості.

Методологічна основа дисертації ґрунтується на комплексному підході, оскільки хорові твори В. Степура аналізуються у зв'язку з його світоглядними установками. Використано методи, розроблені в галузях мистецтвознавства, літературознавства і культурології – системного аналізу, інтерпретаційний, семантичний, стилістичний, аналітично-структурний, хорознавчий та елементи літературознавчого аналізу. Водночас, оскільки дослідження стосується однієї галузі творчості одного митця, в дисертації використано біографічний, герменевтичний і феноменологічний методи.

Тому, окрім згаданих вище матеріалів, виникла потреба опертя на праці, які висвітлюють закономірності сучасної музичної творчості в цілому і її специфіки з врахуванням фундаментальних світоглядно-філософських та естетичних основ. В такому мотиваційному світлі проблема створення звукової картини світу в творчості композитора, що виявляється в зосередженні філософсько-етичних, естетичних і художніх закономірностей відтвореної дійсності, «увиразнює ціннісні пріоритети культури» (І. Романюк). В узгодженні з їх основними положеннями інтонаційний образ світу в дисертації трактується як «осмислений в індивідуальному досвіді, конкретизуючий суспільно-культурну норму, аудіальний вираз інтонаційно організованого просторово-часового континуума» (Ю. Чекан). В цьому світлі світоглядно-культурологічна зумовленість звукової матерії хорових творів В. Степура набуває виразної очевидності, оскільки «звукосмислова форма музики» втілює «єдність протоінтонаційної і аналітичної сторін» (В. Медушевський).

Велике значення мали й праці з проблем функціонування і специфіки музичної мови. А оскільки в контексті сучасного музичного мистецтва дискурсивним виявляється передусім трактування традиційних

канонічних жанрів, то до теоретичної бази дослідження було залучено праці з міжконфесійної і міжкультурної взаємодії, а також аналітичних оглядів розвитку сучасної духовно-музичної творчості. Деякі специфічні властивості музичної мови композитора зумовили врахування теоретичних висновків праць з проблем взаємозв'язку властивостей композиторських технік із мистецькими концепціями сучасності.

Узагальнення дисертації ґрунтуються на результатах висновків праць з проблем хорової творчості – внутрішньожанрових процесів і шляхів оновлення стилістики на ґрунті впровадження моделей неофольклорного мислення, активізації чинників старовинних жанрів та принципів нових композиторських технік, оригінального оновлення підходу до драматургії хорового твору тощо. Важливою для осмислення певних аспектів семантичних планів хорових творів є проблематика загальних генетичних основ творчості з врахуванням сучасних соціокультурних особливостей хорового мистецтва. У зв'язку з предметом дослідження використано ідеї і положення праць, присвячених феномену акапельної хорової творчості, оскільки такі праці вирізняються використанням нетипових підходів і нових аспектів.

Внаслідок такого комплексного підходу до контекстуальної сфери дослідження увійшло широке коло явищ, пов'язаних як з історичними традиціями хорової музики, так і з новітніми тенденціями, модифікацією стильових і структурних норм різних жанрів, впливом немусичних чинників тощо. Це дозволило розширити простір музикознавчого дослідження в його «некласичну» сторону, зорієнтовану не тільки на процесуальну неперервність, а й на «енергетичну субстанційність музично-часової течії, в динаміці якої зароджується музичний твір» (М. Аркадьєв). В дисертації використані й положення з інших проблемно-тематичних напрямів, які сприяють осмисленню особливостей акапельної хорової творчості В. Степурка в контексті глибинних процесів розвитку національно музичної культури, зокрема – класичного і некласичного аналізу музичних творів, музичного змісту, стильових проблем, проявів синкретизму в сучасній творчості, різновидів композиторської техніки та ін.

Наукова новизна дисертації зумовлена тим, що в ній вперше комплексно висвітлено етичні основи хорової творчості В. Степурка; систематизовано типові компоненти світогляду митця, які визначають концепції різних хорових творів, та на цьому ґрунті – жанрові пріоритети цієї сфери творчості; подана характеристика індивідуального хорового стилю композитора у його виявах в акапельній хоровій музиці; виявлено специфіку входження хорових творів В. Степурка в сучасне українське мистецтво, що сприяє формування цілісної картини сучасної української музики. Окрім цього, набули доступності свідчення і роздуми самого композитора щодо особливостей функціонування сучасної музичної культури (переважно на матеріалі хорової творчості) та власної творчості, які використовуються для підтвердження власних аналітичних спостережень; введено в науковий обіг аналіз значної кількості художньо цінних хорових творів композитора.

Практичне значення роботи полягає в її широкому спрямуванні. Збагачуючи знання про творчість В. Степурка, матеріали роботи можуть використовуватися для розширеного вивчення сучасної хорової культури, історії

української музики, хорознавства, хорового аранжування та композиції, а також – при репетиційній роботі над хоровими творами в спеціалізованих музичних навчальних закладах середньої та вищої ланки. Дисертація також є важливим кроком для подальшого поглибленого наукового вивчення творчості В. Степурка. логіки сучасних процесів і проявів у них традицій і феноменів української і світової культури.

Апробація дослідження. Окремі теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію на засіданнях кафедри методики музичного виховання та диригування Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», а також на Всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях: науково-практичні конференції Прикарпатського національного університету (2011-2016); Всеукраїнська науково-практична конференція «Хорове мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки» (Івано-Франківськ, 2013); Всеукраїнська науково-практична конференція «Комунікаційні стратегії сучасної школи» (Київ, 2016); XI-XII Міжнародна заочна науково-практична конференція «Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии» (Москва, 2015); Всеукраїнська науково-практична конференція «Хорове мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки» (Івано-Франківськ, 2016).

Публікації. Результати дисертації опубліковано в 12-ти одноосібних публікаціях, з них 5 – в спеціалізованих наукових виданнях, затверджених МОН України та 2 – у іноземних фахових виданнях.

Структура дисертації. Структура дослідження визначається його метою і завданнями, які необхідно було вирішити у процесі його здійснення. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаної літератури, що містить 303 позиції та додатків. Загальний обсяг дисертації – 224 сторінки, з яких 168 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **ВСТУПІ** висвітлено актуальність, мету і завдання, методологічну й теоретичну основу дисертації, наукову новацію і практичне значення роботи.

РОЗДІЛ 1 – «СВІТОГЛЯДНІ КОНЦЕПТИ В ХОРОВІЙ ТВОРЧОСТІ В. СТЕПУРКА» присвячено виявленню етично-духовних пріоритетів як визначальних мотиваційних факторів образно-семантичних концепцій, зокрема – при роботі композитора з вербальними джерелами.

Підрозділ 1.1. «Етично-духовні пріоритети як визначальний мотиваційний фактор образно-семантичних концепцій» виявляє, що у пошуку можливостей культурного збагачення композитор передусім спирається на ідею цілісності духовного як творчої ідеї. Її втілення в хоровій творчості зумовлює збільшення масштабів і значень жанрово-стильового і семантичного полів. Тому особливе місце в його доробку займають твори духовної тематики.

Домінуючі проблеми людини і віри, віросповідання і світовідчуття українців знаходять втілення як у традиційних церковних жанрах («Вічная пам'ять», «Різдвяний тропар», Літургія св. І. Златоустого), так і зорієнтованих на каноніку

авторських циклах («П'ять духовних хорів», «Літургія сповідницька», меса «Богородичні догмати XVII століття») і оригінальних версіях псалмів. Безпосередньо пов'язані з образним та стилістичним фондом православного церковного співу в його національному звучанні, ці твори виявляють і значний ступінь синтезування принципів східного і західного християнства в руслі екуменізму. Ще одна грань образно-тематичного поля хорової творчості В. Степура – «проповідницькі» твори («Книга провідника», «Пророцтво про муки Ісуса та Його славу», «Я кликав з нещастя свого»). Експресивність втілення в них граней моральності й психологічних вагань спричинює використання авангардної стилістики, яку митець розуміє як вияв ідейної і психічної надломленості. Різні ракурси проповідницької тематики виявляються й у творах, пов'язаних з мотивами прославлення святих («Похвала святим преподобним Антонію та Феодосію Печерським»), освячених історією національних символів віри й культури («Києво-Могилянська академія»), врешті – безпосереднього проповідання віри («Літургія сповідницька»). Аспекти цієї теми (прославлення свят і святих, покаяння і надії, догматичного віросповідання) превалюють також у більшості аранжувань, які органічно вливаються в русло синкретичного процесу взаємодії фольклорних і церковних чинників у своєрідному «релігійному конгломераті» (В. Степура).

Отже, щоразу виявляючись в різноманітних жанрово-стилістичних моделях і змістовних конструкціях, етика духовності в творах В. Степура утворює багатопланову систему, яка виявляє й ознаки еволюціонування.

У підрозділі 1.2. «Робота з вербальними текстами: джерела і концепції» проаналізовано опрацювання композитором вербальних текстів як основи концепцій хорових творів.

Враховуючи, що вибір вербальних основ чи імпульси у творчості митця вельми спонтанні, філігранність роботи з текстами пов'язана з власним відчуттям сакрального. Більше того, розпочавши роботу з канонічними текстами, композитор у хоровій творчості відійшов від сучасної авторської поезії і поступово у їх втіленні демонструє певну консервативність щодо авангардних технік і посилення тенденції «нового синкретизму», показової для найновішої музики. Цим зумовлена увага до кардинальних фраз, довкола яких розгортається смисловий простір віршів, де психологізм сприйняття «сюжету», особистісні переживання так чи інакше виявляються причетними до аури сакральності, до понадчасових вимірів буття.

Так, звернувшись до поезії І. Драча, він створює зразок перенесення інтимно-психологічних мотивів поза сферою сповідальності у епічно-загальнолюдський вимір. Концепція триптиха розгортається від бачення невідворотності зловісного Бухенвальду («Шарлота фон Штайн») через лірико-сповідальний тон ностальгійно-журливої мініатюри «Коли запливаю далеко» до епічно-міфологічного плану «В небі», сповненого символікою сонячної сили і безсмертя. У таких спосіб «схованість святого» (В. Степура) цілком органічно втілена і в узагальнених, і в одиничних образах. Цього принципу митець дотримується у наступних творах, об'єктивно розмежовуючи грані сакральності в творах на канонічні і світські тексти, в яких теж присутня «своя сакральність» (В. Степура).

У хорові твори, аналогічно до циклів, переноситься образа

багатопластовість. Так, в тексті «Павани (у весняних снах)» – першій частині з диптиху «Супраментальна Сінь» – підтекстовий ряд мотивується семантикою супраментальності як Вищої свідомості в надрах матерії. В цьому творі за образами раннього цвітіння вишневого саду і ностальгією за молодістю підтекст втілює відчуття Вічності за допомогою метафор «золотого саду», суцільності заповнення «вишніми» струменями видимого світу, вічності кохання. Тому й трансформація емоційного і не проявленого в зримому світі образу підноситься до рівня «освітленої Осанни». В другій частині диптиху – «Павані (у завітчаних садах)» – образ квітучої вишні перетворюється у метафору буяння дерева життя. Поетика цих творів має глибоко етичну основу, в якій поєднуються фольклорне світобачення і релігійна філософічність, яку цілком можна назвати в руслі давніх пластів національної традиції «любомудрієм».

Отже, замкнутість русла хорової музики В. Степура – за поодинокими винятками раннього періоду – в межах духовно-релігійної і містичної тематики насправді є свідченням глибоко особистісного звернення до насущних проблем сучасності й актуалізації давніх сутнісних традицій. Осердям образно-тематичної сфери його хорової творчості є масштабні цикли, до яких спрямовуються різножанрові гілки канонічної, паралітургічної і світської генези. Водночас вважаючи жанр аурою, в якій функціонує музичний твір, він використовує матеріал найрізноманітніших стильових пластів і рішуче підпорядковує їх власним художнім задумам: конкретне жанрове і стилістичне рішення щоразу дозволяє відчувати нетипове прочитання навіть канонічних текстів, розширення меж типового для них семантичного поля.

РОЗДІЛ 2 – «КАНОНІЧНІ ЖАНРОВІ МОДЕЛІ ТА ЇХ СТИЛІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ» спрямований на виявлення в цій сфері оригінальних ракурсів авторської інтерпретації та тієї основи, завдяки якій в контексті дилем сучасного композиторського процесу такі задуми отримали можливість для втілення: адже оновлення постулатів у руслі новітнього інтерпретуючого мистецького мислення поєднується з неухильним дотриманням їх внутрішнього сенсу.

Підрозділ 2.1. «Піснеспіви-мініатюри» ґрунтується на баченні композитором символіки літургійних слів і жанрів, яке проявляється у бажанні винести їх за межі храмів і поширити в довколишньому просторі.

Так, «Різдвяний тропар» – один з кількох зразків втілення цієї теми у доробку композитора – твір, у якому виняткову роль відіграє канонічна основа і фактично відсутні пісенно-фольклорні жанрові моделі. Натомість «необароковість» тропаря зумовлюється дотриманням строфічності на основі текстової структури, нерегулярністю метроритміки з елементами ритмічного «римування» закінчень фраз, використанням і академічно-хоральної фактурі елементів оспівування в середніх голосах, і стрічкового багатоголосся з елементами імітації, а також асоціації з чоловічим монастирським співом. Один з рідкісних зразків звернення в сучасній українській хоровій музиці до заключного загального співу панахиди – «Вічная пам'ять» – виявляє смирення і прийняття Господньої волі. За збереження канонічної трикратності, будова піснеспіву виявляє споріднення з принципами сугубих ектеній, що дозволяє уникнути відвертого вияву напруження і драматизму. Традиційне чотириголосся

хорального типу, типове для класичного хорового стилю голосоведення із використанням принципу терцевої втори і проста кантиленна мелодика сприяють відчуттю цілковитої типовості музичної мови для цього поминального жанру.

У підрозділі 2.2. «Хорові авторські цикли на основі канонічних текстів («П'ять духовних хорів»)» накреслюється підхід до великих жанрових форм. Внаслідок опори на визначальні догмати християнського віросповідання («Отче наш» і «Символ віри» як початкова і заключна частини) і використанню семантично важливих у будь-якому богослужінні молінь про дарування повсякденних і вічних благ («Благальна ектенія») та подячно-хвалітних псалмів, його концепція набуває виразно загальноцерковного звучання. У такий спосіб забезпечується міцність архітектоніки циклу за вільного внутрішнього структурування й нетипових для канонічних традицій особливостей організації музичного матеріалу кожної з частин, а драматургія циклу заснована не на звичному контрасті образних сфер чи повторності контрастів, а на їх доповнювальності й урізноманітненні в процесі нарощення молитовності. Значне навантаження покладено на певні інтонаційні й фактурно-тембральні моделі. Потужність взаємодії небесного і земного у цьому задумі породжує пружність ритму взаємодії монологічного і діалогічного чинників, загальноцерковного, соборного і особистісного, давнього і сучасного пластів у одвічному процесі богопізнання.

У підрозділі 2.3. «Псалми у творчості Віктора Степурка: контекст жанру й деякі особливості інтерпретації» в зв'язку з проявом різних стилістичних тенденцій проаналізовані твори цього жанру, перші з яких з'явилися на межі 1990–2000-х. Згодом були написані «Господня земля» для хору і флейти, «Господи, силою Твоєю» для труби solo та хору, «Дякуйте Господу» для хору і саксофона-сопрано, «Над ріками Вавилонськими» для віолончелі solo та хору, «Блажен муж» для дудука solo і хору і «Господи, Боже наш» для скрипки та сопрано solo і хору. За винятком позначеного відвертістю душевного смутку і покаяння псалма «Над ріками Вавилонськими», інші зразки виявляють поєднання прославно-гімнічних і дидактично-етичних аспектів пізнання Господніх істин. Ці твори репрезентують два основних напрямки: поряд з традиційними для православної спадщини хоровими опусами й типовими для музичного контексту кінця ХХ – початку ХХІ ст. стилістично-жанровими композиціями постають оригінальні мікстові рішення. Деякі псалми існують в різних редакціях не тільки для суто акапельного виконання, а й за участі солюючих музичних інструментів, адже «пам'ять жанру» охоплює й інструментальну гру. Розкриття змісту обраних текстів, ступень збереження їх повноти і відображення структурно-архітектонічних особливостей у музичній драматургії перебуває в залежності від позиції композитора як співавтора-проповідника. Тому в кожному з них виявляється домінуючим той чи інший змістовно-семантичний аспект, підкреслений самотутністю відтінків «архетипного» колориту.

Отже, музичні інтерпретації псалмів В. Степурком виявляють широке коло джерел і асоціацій. Значним чинником системи жанротворення виступають хорові джерела: «інваріантом» більшості псалмів з інструментальним компонентом є суто хорові версії. Значна кількість зразків опрацювання Псалтирі виявляє

тяжіння композитора й до відтворення ментальних особливостей: в фольклорно-побутовій і в професійній музичній культурі псалми займали особливе місце.

У підрозділі 2.4. «Літургія Іоанна Златоустого» розглянуто стилістичну інтерпретацію канонічних жанрових моделей на прикладі Літургії. Варто відзначити драматургічну цілісність циклу, музично-образний розвиток якого спрямований від першої «Великої ектенії» до, згідно з українською традицією, фінального «Многая літа». За стилістичними ознаками у цьому процесі виокремлюються дві основні лінії – лірико-містична і догматична; архітектонічно важливий каркас прохань утворюють ектенії, а малі піснеспіви виконують синтетичну функцію, втілюючи особливості всіх жанрових груп.

Такі особливості стилістики зумовлюють багатство інтонаційного матеріалу. Не звертаючись до конкретних зразків давніх розспівів, не вдаючись до стилізації, цитування, митець синтезує в ньому чинники розспівів, фольклорних пісенних джерел, аранжувань давніх наспівів у традиціях «нової школи» і нових стилістичних тенденцій в руслі «нової сакральності». В музичних текстах окремих частин виокремлюються мелодичні й фактурні формули в руслі риторичної традиції. Внаслідок цього Літургія В. Степурка набуває цілісності полісемантичного комплексу, в якому, залежно від авторського задуму, посилюються канонічні чи оригінальні риси, створено кілька основних жанрово-драматургічних сфер, у взаємодії яких формується образно-семантичне наповнення циклу.

Отже, працюючи з канонічними поетичними джерелами і жанрами, композитор послідовно втілює своє бачення сутності християнської віри. Характерними рисами, що виявляють самобутність його бачення, є поєднання захопленості образністю й тематикою цієї сфери зі своєрідним проповідництвом, засади якого простежуються в свободі роботи з вербальними першоджерелами, прагненні вибудувувати на їх основі смислові концепції з індивідуальним акцентуванням.

РОЗДІЛ 3 – «ФАКТОРИ ЖАНРОВОГО МІКСТУ Й ХОРОВОЇ СОНОРИКИ У ВТІЛЕННІ ОБРАЗНОСТІ СВІТСЬКИХ ТВОРІВ» висвітлює жанрово-стилістичні особливості зразків зі сфери світського мистецтва, яким, як і духовній музиці, властива та ж глибина ідейних і драматургічних задумів, що супроводжується закономірним взаємозбагаченням і оновленням. За жанровим спектром світські хори достатньо обмежені. За винятком присвяченій пам'яті жертв тоталітаризму «Літургії сповідальної», в якій використані тексти Т. Шевченка і Б. Стельмаха, переважно це мініатюри (серед яких домінують обробки народних пісень) чи різні за структурним масштабом цикли. За винятком мініатюр на тексти класиків української поезії, інші твори (в тому числі на власні слова) очевидно виявляють тяжіння до обрядовості, сакралізованої містеріальності чи дійств. А тяжіння до мініатюризму в цій сфері зумовлює філігранність обробки деталей музичного тексту. Ця ж характерна для стилю композитора властивість простежується і в диптихах та триптихах, сприяючи розкриттю семантичних значень образності поетичних джерел. Митець застосовує численні стилістичні прийоми з арсеналу різних історичних періодів і стилів, що забезпечує свободу для втілення задумів. Так, самобутність його обробок зумовлена прагненням відтворити автентичність стилю «драної, понівеченої

України» (В. Степурко). Дотримуючись такої концепції, композитор у своїй творчості застосовує оригінальний підхід до використання елементів автентичності, називаючи їх «натяками».

Як і в сфері духовної концертної музики, тут активніше виявляється жанрове, ніж стилізове моделювання. Численні ознаки цього явища виразно простежуються у композиціях, що належать періоду духовних шукань. В синтетичних концепціях ефекти стилізації та алюзій, приховані плани і смисли спрямовані на усвідомлення передусім етично-духовних ракурсів. Ще одна важлива якість – особлива увага й до виражальних властивостей вербальних текстів – фонетичної організації, сонорики, семантичного наповнення елементів з врахуванням цілісного процесу формування смислу.

У підрозділі 3.1. «Хорова картина-диптих “Притча со-Творіння”: принципи сонорики як чинник драматургії і формотворення» розглядається твір, що став важливим етапом у кристалізації майстерності володіння хором і водночас зразком авангардного експериментування з сонорикою. Її застосування в цьому випадку мотивоване загальною концепцією вокально-хорової творчості і водночас універсальним трактуванням авангарду як «художнього освоєння саме тих сфер буття, які є незримими, невідчутними, невисловлюваними» (О. Дерев'янченко). Апофатичне втілення «вищих еманцій Духу» у таких творах відбувається способом заперечення, яке містять повторювальна формула «не є», частки «не» і «ні». Значно менша їх кількість у другій частині зумовлюється заміщенням персоніфікованим негативом: Див як окремий образ смислового ряду й художньої цілісності поступово набуває виразнішого окреслення в перетіканні нечітких асоціацій («дивний» – «дива» – «Диво» – «Див»), при цьому в жодному випадку не набуваючи з ними тотожності й створюючи певну альтернативу Творінню як «Диву-дивному».

У II частині – «Див – не є...» – ця альтернатива «породженням Самого Бога ... Святим» набуває цілком виразних обрисів, оскільки інакше не сприймається семантика відповідних слів-символів. Її втілює сповнений символізму вербальний ряд, семантика якого апелює як до одвічних істин, так і до чітких асоціацій в історії й сучасності: «трикляте», «ураніка, пролягання шляху Дива серед «пороху ... і масок», його проникнення навіть у «Вісь в Самого Бога» з мімікрією-заміною «Осі в Христа» тощо. Та підсумок концепції цієї символіки категорично переокреслює всі ці «реалії»: «Див» – «ні “він”, і ні “вона”» – «не є» органічною частиною світобудови.

Спосіб втілення цієї концепції отримує аргументацію у застосуванні терміну «притча» в назві, явна жанрова приналежність якого на основі його генетики розширює сенс інтерпретації пізньоромантичного жанру «картини», актуальних для різних епох можливостей «притчевих засобів побудови тексту» і «притчевого смислу» та, врешті, – посиленого впливу в реінкарнованому в ХХ ст. жанрі елементів східної культури і філософії.

Важливим чинником сегментування й архітектоніки музичного матеріалу в «Притчі» є вербально-фонемний матеріал, значна різноманітність якого впливає на якісні параметри музично-стилістичних засобів і їх колоритність в контексті пишнотбарвності всього диптиху.

Така узагальненість підходу до можливостей використання модусів звуку

поза вербально-поетичною основою, з одного боку, виявляє дієвість типової для ХХ ст. тенденції до симфонізації вокально-хорових засобів, з другого – новітньої ідеї можливості втілення загальних законів буття шляхом пошуку своєрідної еквівалентності їм звукового матеріалу.

У підрозділі 3.2. «Містеріалізація павани: стилістичне втілення семантики "супраментальності в місячних тонах"» висвітлено вплив філософсько-містичної ідеї містеріальної супраментальності на жанрові засади і стилістику «Павани (в місячних тонах)». В символіці образної сфери твору домінує відчуття марноти земних бажань, безплідної плінності епох, виявляючи нівелювання любовного чинника в сакральному танці «в місячній» аурі.

Містеріальність навіть на рівні взаємодії сценічно-хореографічних і музичних засобів в «Супраментальному сні» одразу приводить до зростання рівня театралізації. А наполегливе підкреслення слова «сон» поступово приводить до усвідомлення ілюзорності сакралізації його змісту, але посилює концепцію містеріалізації павани, у примарливості звукового колориту якої композитор вносить властивості «феномену гри, притаманних постмодернізму» (В. Шульгіна). Чинник гри привносить умовність і у жанрове моделювання, оскільки у диптиху загалом першорядне значення надано передусім звуку. Так, стереотипами жанру зумовлені настроєвість, стилістичні характеристики і сама структура їх як диптихів. В цьому простежується відбиток «парності» танцю для аристократії, хоча антиподність «жіночого-чоловічого» перенесена тут в русло буттєвих істин. Часткове збереження шаблонів містерії і павани значною мірою зумовлене спільністю періоду їх зародження, прихованістю трагічних відчуттів за стилем, що тяжіє до високо-патетичного рівня висловлювання і несе суттєвий етичний смисл. До того ж, містерія як театралізоване «таємне священнодійство» передбачає можливість суміщення різних стилістичних пластів.

Внаслідок сукупної дії різних факторів виникає цікавий варіант синтезу приспівково-рефренної чи рондальної форми зі специфічною драматургією – неконтрастною в наскрізному зрізі й доволі значним епізодичним виявленням контрасту між солістами і хором.

Аналіз обраних творів показує, що його методологія виявляється ефективною для осягнення як «прихованого» змісту, так і пояснення обраних композитором для цього засобів. Ефективно застосовуються композитором властивості інтонації та інтонаційності, як і в канонічних композиціях чи творах на основі канонічних текстів, формуючи систему втілення семантичного змісту. Водночас фактори колористики й сонорики істотно модифікують типологічні параметри жанрового моделювання. Так, «Супраментальний сон» заснований на принципі проникнення в жанровий стиль павани властивостей синтетичного театрального жанру містерії, який при цьому отримує вигляду семантичного напластування; у «Притчі» семантика жанру музичної картини підпорядковує засоби притчі зміні «ракурсів» і «планів» в композиції твору.

У ВИСНОВКАХ підсумовуються результати дослідження образно-художніх особливостей хорових творів В. Степурка як у синхронному ідейно-мистецькому контексті сучасної хорової музики, так і в зв'язку з базовими концептами української музичної культури відповідно до попередньо поставлених завдань.

В ході комплексного вивчення чинників її самобутності у філософсько-естетичних і світоглядних засадах було виявлено, що в ній домінують проблеми духовності й етики, а національна, релігійна і культурно-суспільна позиції композитора зумовлюють втілення образності в цілісному зв'язку з історичним досвідом й культурно-мистецькими набутками українського народу. Синтезуючи ідеї різних епох, релігій і конфесій, митець виступає як проповідник загальнолюдських цінностей і наповнює свої твори глибокою символікою, в якій поєднуються типологічні риси християнської і східних релігійних доктрин, чинники міфопоетичного й постмодерного світосприйняття. Саме ці аспекти зумовлюють специфіку творчого мислення В. Степурка та ідейні пріоритети його світогляду.

Багатогранністю характеризується і підхід до словесних текстів. Звернення в ранній період до текстів сучасних поетів й використання власних поезій в зрілий поступається пріоритету канонічних і фольклорних джерел, а також зразків творчості знакових постатей української духовності. В цей час виявляється особлива ретельність в осягненні їх смислового поля, символіки і метафоричності, що впливає на особливості драматургії й архітекtonіки композицій в межах «ідіостилу». При цьому митець використовує їх здебільшого як імпульси, процес розкриття яких відбувається переважно поза властивостями конкретних першоджерел як певної недоторканої цілісності. Натомість твори на власні тексти, за первинності їх концепційної цілісності й навіть за умови заміни слова фонемними структурами чи вокалізацією дозволяють композитору цілком вільно втілювати їх взаємодієвість у сонористичному руслі.

Всі ці властивості безпосередньо впливають на онтологічні зв'язки семантичних концептів передусім в результаті їх зумовленості тривкістю духовних основ митця.

Аналіз акапельних творів В. Степурка показав, що змістовні особливості засобів хорової виразовості щільно пов'язані із семантикою вербальних текстів, поглиблюють нюанси не тільки емоційно-психологічного плану, а й образної драматургії. В цьому виявляється причетність до загальних особливостей розвитку тенденцій звукоорганізації музики ХХ ст. Будь-який ракурс цієї змістовності виявляє раціональність в послідовності формування специфічної системи символів, деякі з яких унікальні, а деякі повторюються в різних художніх контекстах. Внаслідок такої повторюваності вони набувають функції певних кодів, що дозволяють за методом аналогії розкривати багатопланову змістовність і семантичні узгодження різних творів і циклів, впливаючи і на концепцію драматургії, і на формотворення.

Стилістика акапельних хорових творів заснована на поєднанні й активній взаємодії традиційних і новаторських чинників. Серед цих чинників новаційне значення належить тим, що склалися під впливом східної естетики, скільки і філософським трактуванням звукової матерії як діючого за власними законами світу.

Концепційність мислення визначає й межі використання авангардних прийомів. В цьому ракурсі показовим є поєднання традиційних тонально-гармонічних засобів в межах діатоніки й хроматику чи варіантну модальність, політональні й поліфункційні прийоми, багаті прийоми сонорики й тембрально-

фактурні ефекти в оперуванні щільністю звучання. А майстерність опрацювання давніх джерел, прийомів антифонного, респонсорного чи ісонного співу, перемінного багатоголосся чи академічно-класичного фактурного розгортання, застосування незвичних поєднань з хоровим звучанням сольних вокальних чи інструментальних партій тощо створює значний простір для збагачення драматургії творів. Ефекти віддалення й наближення, поступово-процесуальне нарощення звукового масиву або його розпорошення, застосування елементів сценографічної сфери додатково впливають на просторово-акустичні параметри звучання. Система його хорової творчості репрезентує можливості оригінального синтезу традиційно світських і духовних жанрів, вплив мініатюр на цілісність циклічних творів у ракурсі оригінального тлумачення інтонаційних моделей, фактурних і формотворчих прийомів. Тому з цього огляду і відповідно із значним проявом експериментування в галузі тембрів, сонорики, техніки й нетрадиційних прийомів хорової музики В. Степурка в своїй самотності долучається до тенденцій, що в своїй творчості розробляють провідні композитори останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.

Відтак серед індивідуальних рис стилю В. Степурка потрібно передусім відзначити переосмислення елементів різного культурно-історичного і жанрово-стильового походження в актуальному контексті; активність діалогу у ранній період – зі східними й західними філософськими й мистецькими, у зрілий – із західними й національними (фольклорними, церковними й академічними) традиціями різних епох; послідовне посилення чинника жанрового моделювання, внаслідок чого кристалізуються нові жанрові різновиди здебільшого на базі літературних (притча) чи синтетичних (містерія) прототипів; взаємодію і синтез властивостей стилістики неофольклоризму, необароко і неоромантизму з «новим синкретизмом» чи «новою сакральністю»; оновлення принципів класичного формотворення внаслідок оригінальності поєднання чи симбіозу властивостей різних форм й багаторівневості формотворчих процесів; нетривіальний і навіть новаторський підхід як до звукової матерії, так і до проблеми наповнення її змістовністю тощо.

Отже, хорова творчість В. Степурка навіть в окремій частині – акапельних хорах – є важливою частиною сучасного культурно-мистецького процесу. В складному контексті сучасних потрясінь і змін, створювана композитором картина світу позначена такою ж множинністю і часом суперечністю, як драматична сучасність і не менш драматична історія української культури.

Основні положення дисертації викладено у **наукових публікаціях**:

1. Бардашевська Я. Визначальні мотиваційні чинники в семантичному зрізі концепцій хорової акапельної творчості Віктора Степурка: до проблеми світогляду митця / Я. Бардашевська // Студії мистецтвознавчі : Театр. Музика. Кіно / [наук. журнал / гол. ред. Г. Скрипник]. – Київ : Вид-во ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2014. – Число 1 (45). – С. 145–151.
2. Бардашевська Я. Поезія Тараса Шевченка в хоровій творчості українських композиторів останньої третини ХХ – першому десятилітті ХХІ ст. / Я. Бардашевська // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство : [зб. наук. статей / редкол. М. Є. Станкевич, О.В. Козаренко та ін.]. – Івано-Франківськ, 2014. – № 28–29. – С. 202–207.

3. Бардашевська Я. Псалми у творчості Віктора Степурка: контекст жанру і деякі особливості інтерпретації / Я. Бардашевська // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : [зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту]. – Рівне : РДГУ, 2015. – Вип. 21, т. 1. – С. 150–156.
4. Бардашевська Я. Хори а capella Віктора Степурка на біблійну тематику: псалми / Я. Бардашевська // Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство : [зб. наук. статей / за ред. О.С. Смоляка]. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – № 1 (вип. 34). – С. 43–50.
5. Бардашевська Я. Етично-духовні пріоритети як визначальний мотиваційний чинник образно-семантичних концепцій / Я. Бардашевська // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ, 2017. – № 36. – С. 8–14.
6. Бардашевська Я. Деякі аспекти сприйняття творів українських композиторів на сакральному просторі / Ярослава Бардашевська // Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies : [Science Magazine / Editor-in-Chief Prof. Ihor Nabytovych]. – Lublin, 2016. – Volume XIII. – С. 584–590.
7. Bardashevskaya Y. Pedagogical research in the study of modern Ukrainian for mastering basic categories of philosophy in music science Sacred Music in universities: the material of V.Stepurka / Y. Bardashevskaya // Educational and behavioural issues in modern world. Catholic University of Rosenberg. – Rosenberg (Slovakia), 2014. – S. 93–102.
8. Бардашевська Я. М. Акапельні хорові твори українських композиторів на тексти Т. Шевченка / Я. Бардашевська // Хорове мистецтво у вищій школі : проблеми і перспективи професійної підготовки : [зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 25–26 жовтня 2013 р.)]. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 2013. – С. 7–11.
9. Бардашевская Я. Взаимодействие богослужебно-канонического и этнокультурного составляющих в творчестве украинских композиторов / Я. Бардашевская // Научная дискуссия : вопросы филологии, искусствоведения и культурологи : [сб. статей по материалам XI–XII международной заочной научно-практической конференции]. – М. : Интернаука, 2015. – № 9 – 10 (37). – С. 15–22.
10. Бардашевська Я. Образно-стилістичні і жанрові концепції в українській вокально-хоровій музиці на основі поезій Т.Г. Шевченка / Я. Бардашевська // Молодий вчений : [науковий журнал]. – Херсон : Гельветика, 2015. – № 12 (27). Частина 4. – С. 50–53.
11. Бардашевська Я. Специфічні проблеми у осмисленні еволюції сакральних жанрів в українському мистецтві / Я. Бардашевська // Хорове мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки : [зб. наук. статей]. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 2015. – Частина 2. – С. 27–34.

12. Бардашевська Я. Співіснування богослужбово-канонічного й етнокультурного в творчості українських композиторів / Я. Бардашевська // *Хорове мистецтво у вищій школі: проблеми і перспективи професійної підготовки* : [зб. наук. статей]. – Івано–Франківськ : Лілея – НВ, 2016. – Частина 3. – С. 18–25.

АНОТАЦІЯ

Бардашевська Я.М. Образно-семантичні засади хорової творчості Віктора Степура (на матеріалі хорів a cappella). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, Одеса, 2017.

Дослідження динаміки розвитку хорової акапельної творчості українських композиторів на основі доробку В. Степура в синхронному контексті сучасної хорової музики і в зв'язку з базовими концептами української музичної культури зумовлено яскравими проявами в ній характерного для сучасного етапу синтезу ідей різних епох, релігій і конфесій. В дисертації здійснено аналіз тих зразків акапельної хорової музики, які найбільш виразно представляють закономірності мислення композитора в аспекті осмислення образно-семантичного потенціалу хорової композиції як цілісної системи. Наукова новизна дисертації полягає в систематизації комплексного висвітлення етичних основ творчості В. Степура визначальних концепцій для його доробку. У зв'язку з ними вперше означено жанрові пріоритети цієї сфери і подана системна характеристика індивідуального хорового стилю композитора, введено в науковий обіг аналіз значної кількості художньо цінних хорових творів композитора, а відтак – істотно доповнено картину сучасної української музики. Ці результати зумовили можливість широкого практичного застосування матеріалів роботи у різних освітніх, наукових і творчих галузях.

У процесі виконання дослідження на основі різних загально-гуманітарних (біографічного, герменевтичного і феноменологічного) і специфічних аналітичних (системного, інтерпретаційного, стилістичного, структурного, хорознавчого) методів було вирішено такі завдання, як висвітлення специфіки творчого мислення В. Степура на основі ідейних пріоритетів його світогляду (синтезу типологічних рис християнської і східних релігійних доктрин, чинників міфопоетичного й постмодерного світосприйняття); визначення проявів семантичних концептів у стилістиці хорових творів та їх онтологічного взаємозв'язку; розкриття змістовних особливостей хорової виразовості у зв'язку із взаємодією з вербальним текстом, а також виявлення активних зв'язків з традиціями і жанрово-стильовими площинами хорової музики різних історичних епох.

Обґрунтовано поширення ідеї світоглядної синтетичності, щільно пов'язаної з семантикою вербальних текстів, що, як втілення різних кодів, впливає на стилістичні площини хорових творів, особливо ж на образну драматургію. Внаслідок, як виявив аналіз закономірностей драматургії і формотворення, відбувається породження багатопланової змістовності і семантичних узгоджень

різних творів і циклів. Доведено особливу ретельність в осягненні смислового поля, символіки і метафоричності канонічних, фольклорних та інших словесних текстів у впливі на особливості драматургії й архітектоніки композицій, а також потенціалу фонемних структур чи вокалізації у формуванні їх колоритної сонористики. Заснована на активній взаємодії традиційних і новаторських чинників стилістика акапельних хорових творів композитора виявляє цілком самобутні ракурси у трактуванні звукової матерії за власними законами світу. Використання ж авангардних прийомів, охоплюючи серед інших сонористичні й тембрально-фактурні ефекти, індивідуалізовано незвичними сольними вокальними чи інструментальними партіями і цим відкриває значний простір для збагачення драматургії. Показано і те, що в його хорової творчості знайдено можливості оригінального синтезу традиційно світських і духовних жанрів, впливу мініатюр на цілісність циклічних творів у ракурсі оригінального тлумачення інтонаційних моделей, фактурних і формотворчих прийомів. У цьому хорова музика В. Степурка в своїй самобутності долучається до тенденцій, що в творчості розробляють провідні композитори останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.

Ключові слова: хорова творчість, Віктор Степурко, образно-семантичні засади, а capella, хорова композиція, система, стилістика, драматургія, сонористика.

АННОТАЦІЯ

Бардашевская Я.М. Образно-семантические основы хорового творчества Виктора Степурко (на материале хоров а capella). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Одесская национальная музыкальная академия имени А. В. Неждановой, Одесса, 2017.

Исследование динамики развития хорового акапельного творчества украинских композиторов на основе наследия В. Степурко в синхронном контексте современной хоровой музыки и в связи с базовыми концептами украинской музыкальной культуры обусловлено яркими проявлениями в ней характерного для современного этапа синтеза идей различных эпох, религий и конфессий. В диссертации осуществлен анализ тех образцов акапельной хоровой музыки, которые наиболее отчетливо представляют закономерности мышления композитора в аспекте осмысления образно-семантического потенциала хоровой композиции как целостной системы. Научная новизна диссертации состоит в систематизации на основе комплексного освещения этических основ творчества В. Степурко определяющих концепций его творчества. В связи с этим впервые отмечено жанровые приоритеты названной сферы и представлена системная характеристика индивидуального хорового стиля композитора, введено в научный оборот анализ значительного количество художественно ценных хоровых произведений композитора, а следовательно - существенно дополнено картину современной украинской музыки. Эти результаты обусловили возможность широкого практического применения материалов работы в различных образовательных, научных и творческих отраслях.

В процессе выполнения исследования на основе различных общегуманитарных (биографического, герменевтического и феноменологического) и специфических аналитических (системного, интерпретационного, стилистического, структурного, хороведческого) методов были решены следующие задачи, которые освещают специфику творческого мышления В. Степурко, основываясь на идейных приоритетах его мировоззрения (синтеза типологических черт христианской и восточных религиозных доктрин факторов мифопоэтического и постмодернистского мировосприятия); определение проявлений семантических концептов в стилистике хоровых произведений и их онтологической взаимосвязи; раскрытие содержательных особенностей хоровой выразительности в связи с взаимодействием с вербальным текстом, а также выявление активных связей с традициями и жанрово-стилевыми плоскостями хоровой музыки различных исторических эпох.

Обоснованно распространение идеи мировоззренческой синтетичности, плотно связанной с семантикой вербальных текстов, которая, как воплощение различных кодов, влияет на стилистические плоскости хоровых произведений, особенно образную драматургию. Вследствие этого, как обнаружил анализ закономерностей драматургии и формообразования, происходит порождение многоплановой содержательности и семантических согласований различных произведений и циклов. Доказано особую тщательность в постижении смыслового поля, символики и метафоричности канонических, фольклорных и других словесных текстов и воздействие их на особенности драматургии и архитектоники композиций, а также потенциала фонемных структур или вокализации в формировании их колоритной сонористики. Основана на активном взаимодействии традиционных и новаторских факторов стилистика акапельных хоровых произведений композитора проявляет вполне самобытные ракурсы в трактовке звуковой материи, как действующего начала по своим законам мира. Однако, использование авангардных приемов, включая среди прочих сонористический и тембрально-фактурные эффекты, индивидуализированно необычными сольными вокальными или инструментальными партиями и этим открывает значительное пространство для обогащения драматургии. Доведено и то, что в его хоровом творчестве выисканы возможности оригинального синтеза традиционно светских и духовных жанров, влияния миниатюр на целостность циклических произведений в ракурсе оригинального толкования интонационных моделей, фактурных и формообразующих приемов. В этом смысле хоровая музыка В. Степурко в своей самобытности приобщается к тенденциям, которые в творчестве разрабатывают ведущие композиторы последней трети XX – начала XXI в.

Ключевые слова: хоровое творчество, Виктор Степурко, образно-семантические основы, а capella, хоровая композиция, система, стилистика, драматургия, сонористика.

ANNOTATION

Bardashevskaya Y. M. Figurative and Semantic Principles of Victor Stepurko's Choral Creative Activity (on the Material of the a Cappella Choir). – Manuscript.

Thesis for the academic degree of the Candidate of Arts in speciality 17.00.03 – Art of Music. – Odessa National A.V. Nezhdanova Music Academy, Odessa, 2017.

The research of the dynamics of the development of Ukrainian composers' a cappella choral creative activity on the basis of the V. Stepurko's work in the synchronous context of contemporary choral music and in connection with the basic concepts of Ukrainian musical culture is caused by its vivid manifestations of the synthesis of ideas of various epochs, religions and confessions typical for the present period. In the thesis the analysis of those samples of a cappella choral music, which the most clearly represent the patterns of the composer's thinking in the aspect of understanding the figurative and semantic potential of the choir composition as an integral system is performed. The scientific novelty of the research lies in the systematization of defining concepts for V. Stepurko's creative activity on the basis of a comprehensive coverage of the ethical foundations of his work. In connection with them, for the first time the genre priorities of this sphere have been identified and the system characteristics of the composer's individual choral style has been introduced, an analysis of a significant number of the artistically valuable choral composer's works has been introduced into the scientific study, and, therefore, a picture of contemporary Ukrainian music has substantially been complemented. These results led to the possibility of wide practical use of materials of the research in various educational, scientific and creative fields.

In the process of conducting the research on the basis of various general humanitarian (biographical, hermeneutic and phenomenological) and specific analytical (systemic, interpretive, stylistic, structural, choir) methods, the following tasks have been solved such as the clarification of the specificity of the V. Stepurko's creative thinking on the basis of ideological priorities of his worldview (synthesis of typological features of Christian and Oriental religious doctrines, factors of the mythopoetic and postmodern worldview); definition of manifestations of semantic concepts in the stylistics of choral works and their ontological interconnections; the disclosure of meaningful features of choral expression in connection with the interaction with a verbal text, as well as the identification of active ties with the traditions and genre-stylistic planes of choral music of various historical epochs.

The spreading of the idea of ideological synthetics, tightly connected with the semantics of verbal texts, which, as the embodiment of different codes, affects the stylistic planes of choral works, especially figurative drama, is substantiated. As a result, as an analysis of the patterns of drama and form-making has found, there is a production of multifaceted content and semantic harmony of different works and cycles. The special diligence in comprehension of the semantic field, symbolism and metaphor of canonical, folkloric and other verbal texts has been proved to be influenced by the peculiarities of dramatic art and architectonics of compositions, as well as the potential of phonemic structures or vocalizations in the formation of their colorful sonorities. Based on the active interaction of traditional and innovative factors, the stylistics of the composer's a cappella choral works reveals quite distinct aspects in the interpreting

sound material as acting according to its own laws of the world. The use of the avant-garde techniques, including among others sonorous and timbre-textured effects, is individualized by unusual solo vocal or instrumental parties and thus opening up a considerable amount of space for the enrichment of drama. It is also shown that in his choral creative activity the possibilities of the original synthesis of traditionally secular and spiritual genres, the influence of miniatures on the integrity of cyclic works in the perspective of the original interpretation of intonational models, textured and form-making techniques have been found. From this point of view the V. Stepurko's choral music in its originality is attached to the tendencies which are developed by leading composers of the last third of the 20th – beginning of the 21st century.

Keywords: choral work, Victor Stepurko, figurative-semantic principles, a capella, choral composition, system, stylistics, drama, sonorism.